

Fóia basericésca.

Organu

pentru cultur'a religiosa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

25 Septembre 1884.

Cuprinsulu:

Ide'a vietiei calugaresci. — Dramaturgulu spaniolu Calderon de la Barc'a. — Dreptulu civilu austriacu. — Din homiletic'a sacra. — Stipendiele archidiecesane pentru ajutorirea tinerimei studiose. — Despre cuventarile funebrali din punctu de vedere istoricu si criticu. — Una trasura dein cultur'a nostra sociala.

Apare in 10 si 25. st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1884.

Tipograf'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.

Ide'a vietiei calugaresci.

Inca in anulu trecutu am fostu sustienutu odata principiulu constatatu prin esperinti'a istorica a seculiloru, cumcã ideile teoretice ale unu poporu au tare mare influentia asupr'a vietiei lui practice. Deca ideile lui teoretice despre lumea acést'a suntu inalte, spirituali si elevate preste totu ce e trecutoriu, atunci si vietii'a lui practica este patrunsa de acele idei, si areta tote virtutile, ce emanéza din ele. Deca din contra ideile lui teoretice despre lume suntu vile, carnali si inchise intre barierele cele anguste ale lumii si vietiei acesteia scurte, atunci pre incetulu dispare totu idealismulu si din vietii'a practica, poporulu se cufunda in materie si desmierdatiuni si tote virtutile cele frumose pre rendu disparu, pana ce pre urma cu ele dispare si insusi poporulu cá un'a victima a vitieloru, ce au cuprinsu locul virtutiloru. Istori'a dorere! ni subministra numai prea multe esemple despre tristulu adeveru alu acestui lucru. Mai pre susu cá istori'a inse ni subministra unu atare esemplu insusi tempulu nostru.

Materialismulu teoreticu se propaga in dilele nostre totu din ce in ce mai tare, si cu elu si materialismulu celu practiculu. Egoismulu devine totu din ce mai tare uniculu motoru alu vietiei prin multe clase, ma totu ce nu incape in cadrulu egoismulu acestuia, totu ce se radica preste elu si are ore care trasura idealistica incede a deveni ridiculu, cá se nu dtcemu cá inaintea unor'a chiaru dejositoriu.

Multe suntu desastrele, ce le a causatu materialismulu in moralitatea poporeloru din apusulu Europei, unde este léganulu lui. Inse la acele au datu in cale de multe piedeci create de desvoltarea istorica de seculi a aceloru popore. La noi inse lucrulu are una facia cu multu mai trista. Educatiunea nostra de seculi in baserie'a orientala desbinata nu a fostu in stare a produce nemicu ce ar fi fostu in stare a contrastá unui torente asia de puternicu, cum este materialismulu de astádi. De aci a urmatu, cá materialismulu acest'a a produsu prin clasele nostre, pre unde a strabatutu cu multu mai mari desastre decâtu la poporele apusene. Amu poté aduce mai multe esemple spre adevirirea lucrulu acestuia. Ne marginimu de asta data inse a aduce numai unulu. Si acest'a este modulu celu prosaicu de cugetare alu publiculu nostru despre meritulu, valoarea si insemnatatea sociala a vietiei calugaresci precum si despre statulu calugarescu preste totu.

Multe suntu institutiunile acele, ce le a creatu religiunea crestina in societatea omenésca, si cari tempuriloru antice pagane li au fostu cu totul necunoscute. Spitalele cele multe, orfanotrofiile si alte institute caritative suntu totu atâte institutiuni eminentu crestine. Nice un'a inse nu a jocatu

rola asia mare, nu a adusu fructe asia multe si asia salutarie si nu a ajunsu pana la unu gradu asia inaltu de desvoltare cá institutiunea orduriloru calugaresci, atátu de pucinu pretiuita la noi de catra unii omeni.

Nu a esistatu nice odata una religiune atátu de ideala si atátu de nobila cá religiunea crestina. Nu e nice una mirare, cá una atare religiune a produsu atari esemplarie de virtute, cari insedaru le va cercá si cautá omulu prin lumea antica pagana.

Religiunea crestina inse mai are si una alta calitate de mare momentu. Si acést'a este, cá ea de una parte nu pune sarcina prea grea pre umerii omeniloru; éra de alta parte ea areta una cale segura pentru celi ce semtiescu in sine vocatiune suficienta la unu statu mai inaltu si mai idealu in privinti'a morala cá celu comunu. Pre calitatea acést'a a religiunei crestine se baséza ide'a vietiei calugaresci. Anume religiunea crestina face deosebire intre mandate evangelice si intre consilie evangelice. La implinirea mandatorulu evangelice este obligatu unulu fia-care, precandu la implinirea consilieloru numai aceia cari voiescu, cari semtiescu in sine destula potere de a le poté impliní si prin acést'a a se aventá lá una perfectiune morala mai inalta cá cea cotidiana. Calugarii suntu aceia, cari se obliga a impliní nunumai preceptele seau mandatele evangelice, la ce si fora de ace'a suntu obligati, ci si la implinirea consilieloru, cari suntu trei la numeru, si in specie castitatea in contra concupiscintiei trupului, obedinti'a in contra superbiei seau a concupiscintiei sufletului, si paupertatea de buna voia in contr'a delicieloru si a ademaniriloru lumei, fienducá concupiscinti'a trupului, concupiscinti'a sufletului seau superbi'a si adamanerile lumei suntu celi mai mari inimici ai omului in calea virtutei, si pre acestia voiesce se-i invinga deplinu neconcediendule nemic'a chiaru nice in lucrurile iertate, cá astufeliu mai curundu se-i aduca la tacere.

Baseric'a orientala desbinata cá un'a ce a fostu totu de a un'a infectata de spiritulu celu népracticu grecescu, nu a fostu in stare nice odata a considerá institutiunea orduriloru calugaresci si din partea loru practica, si a face din ele unu factoru socialu puternicu. Din caus'a acést'a si vedemu ordurile calugaresci in resaritu ducundu una vietia mai numai eschisivu contemplativa, fora cá societatea omenésca se aiba in privinti'a religiosa seau civilisatoria ver unu folosu din tota institutiunea acést'a. De aci a urmatu cá viéti'a calugarésca in resaritululu desbinatu a decadiutu totu din ce in ce mai tare, cátu astádi a ajunsu mai multu unu elementu stricatiosu decâtu folositoriu in societate.

Cu totulu pre alta cale a mersu baseric'a catolica care totu de a un'a s'a distinsu prin unu spiritu practic, cu ajutoriulu caruia a trasu folose sociali, religiose si culturali din tote institutiunile basericesci. Ea bine a cunoscutu nenumeratele neajunsuri si doreri, de cari sufere societatea omenésca. Ea bine a sciutu de alta parte, cá nimene pre lume nu este mai aptu de a fi

folositu spre alinarea doreriloru celoru multe, de cari suferu societatea ome-
néscă, că calugarii, cari pentru person'a loru au abdisu de tote comoditatile
si desfetarile lumei acesteia. Din caus'a acést'a ea nu s'a multiumitu nice
odata numai cu atât'a, că calugarii se observeze cele trei consillii evangelice,
ei a mai poftitu dela eli totu de a un'a, că se se sacrifice pentru diversele
lipse ale omenimei. Pre calea acést'a ea a folositu pre calugari in instruarea
tinerimei, in ingrigirea de celi morbosii, in crescerea orfaniloru, in procurarea
nutrementului pentru celi seraci si altele multe de genulu acest'a.

Astufeliu s'a intemplatu, de in baseric'a catolica institutiunea orduriloru
calugaresci a fostu totu de a un'a unu elementu socialu de mare folosu, din
care causa popularitatea si vedi'a chiaru nice astădi nu si o au pierdutu de
totu, si inca si astădi impune chiaru si inamiciloru celoru mai mari ai ba-
sericeii, precandu in resaritu de multu a facutu bancrotu totalu.

Unu aventu frumosu a fostu luat si la noi in secululu trecutu vietii'a
calugarésca dupa deschiderea monastirei basilitiloru din Blasiu. Si aventulu
acést'a a avutu baseric'a nostra se-lu multiumesca singuru impregiurarei aceleia,
că baseric'a nostra a primitu spiritulu celu practic u apusenu si l'a folositu in
organisarea vietiei calugaresci. Pre calea acést'a a ajunsu monastirea din
Blasiu la renumele, ce pre dreptulu si-lu a castigatu pre terenulu instruc-
tiunii, literaturii, civilisatiunii si asia mai departe.

Nimbulu acest'a inse alu vietiei calugaresci a fostu de durata scurta,
căce monastirea numita in scurtu tempu a decadiutu din mai multe cause,
ce nu le mai potemu enumerá aici. Ma ce este mai dorerosu! amu ajunsu
acoló, cătu astădi inaintea la nu pucini vietii'a calugarésca este de risu si
atātu de odiosa cătu sunt mai gata a-si alege ori ce alta cariera de vietia.
Pentru Domnedieu! óre a peritu din inim'a si din sufletulu nostru tota no-
bilitatea si filantropi'a, asia cătu se i fia omului rusine a se dedicá studiului
celu mai escelentu si mai inaltu alu virtutei? Óre amu ajunsu acoló, cătu spe-
culantulu si usurariulu se pota contá pre mai multa stima in societate, decâtu
calugarulu care a abdisu de sine numai in favorulu societatei? Ore amu
ajunsu acoló, cătu se fia pentru omu una dejosire a se dedicá cu totulu
scientiei, instructiunii si crescerei tinerimei, grigei morbosiloru si a seraciloru,
educatiunii orfaniloru si asia mai departe?

Ne totu tanguimu in continuu, că nu avemu scoli cum se cuvine, că nu
avemu institute de crescere pentru fete si altele de genulu acest'a. Si decá
voimu a suplini in cătăva lipsele aceste, ne apucamu si damu la baluri si la
petreceri de véra impreunate cu dansu in favorulu instituteloru, ce voimu a
le creá, seau la casulu celu mai bunu pornimu prin tiera la cersite cu colecte
in cătu nu mai ajungemu se damu la tote. La ace'a inse, că se ne producemu
barbati si femei, cari se se sacrifice singuru numai scopuriloru acestor'a, la
ace'a nunumai că nu gandimu, fora inca ne batemu jocu de vietii'a calugarésca,
care desvoltata si cultivata in spiritulu ei celu adevratu singura numai este

in stare a ni implini lipsele aceste. Ne ducemu fetele prin institute de calugaritie de limba si ritu strainu si suntemu tare multumiti cu crescerea ce o capeta acoló, desi spesele suntu forte mari, inse ni este odiosa vietí'a calugarésca la Romani. Ne batemu capulu se facemu totu institute cu salarie mari pentru professori si professorese cá si cum numai salariulu mare ar' face pre profesoriulu si professorese'a buna; inse nu ne ingrigimu de ace'a, cá se ne creamu persone, cari nu cugeta atáta la comoditatea vietiei, ci mai multu la implinirea conscientiosa si entusiasmata a chiamarei, si cari in genere au fostu totu de a un'a numai calugarii si calugaritiile. Suntemu unu poporu seracu, ce e dreptu. Inse chiaru pentru ace'a spre implinirea lipseloru nostre culturali amu avé lipsa de persone cu pretensiuni cátu se pote mai pucine cum suntu calugarii si calugaritiile, de persone fora grigile vietiei si dedicate singuru numai scopuriloru nostre culturali, cari ar' suplini capitalulu de bani ce ni lipsesce, si cari aru fi capitalulu celu mai scumpu. In locu de acést'a, cá si cum ar' fi pedepsa dela Domnedieu, noi celi mai seraci si mai lipsiti ne batemu jocu seau suntemu indiferenti facia cu una institutiune, care in miserí'a nostra ni ar' fi de celu mai mare folosu.

Ce pote se fia caus'a unei aparintie atátu de triste in viéti'a nostra? Numai egoismulu practic, ce si joca rol'a printre noi cá unu ce modernu; egoismulu si ingamfarea, ce pre incetulu va nimici intre noi totu idealismulu spre daun'a nostra cea mai mare culturala; egoismulu, ce a strabatutu pre la noi asia de tare, cátu numai acel'a trece de modernu, si de cultu, care se ingrigesce numai de sine, si ni s'a prefacutu asia de tare in carne si in sange, cátu este raritate a vedé pre la noi unu tineru, acarui capu se nu fia plinu de aspiratiuni extraordinarie, spre realisarea carora i lipsesce mai multu de cátu totu, si cari se fia gata a se sacrificá in adeveru unui scopu filantropicu seau culturalu, fora de a intrebá mai antáiu, cà ce va fi cu person'a sa. De aci vine cà *multi sumus et tamen pauci*.

Deca ni place a ne insusi cultur'a apusana, atunci se nu ne indestulimu numai cu partile ei cele rele, ci se ni le apropiamu si cele bune. Se mergemu la Francesi, Germani si la altii, si se vedemu, câte dieci de mii de scole, de spitale, gimnasii, internate si alte sustienu calugarii si calugaritiile cu spese forte pucine, si atunci vomu vedé, cà noi din cultur'a apusena ni amu insusitu in mesur'a prea mare lepadatur'a egoismului, inse filantropi'a si resignatiunea cea adeverata este inea departe de noi.

Dramaturgulu spaniolu Calderon de la Barca.

Prin tota Europ'a literaria se aude astádi tanguirea cea drépta, cà artile frumose, cari in tempii trecuti au produsu atáte capete de opera geniali, in tempulu presente se afla in una decadintia rapida, cá si cum spiritulu artisticu european ar' fi imbetranitu, si cá si cum genii tempuriloru trecute ar' fi desecatu totu campulu celu vastu alu frumosului, cátu noue celoru de astádi nu ne a mai remasu nemicu. De tanguirea acést'a nu ne miramu nice cátu

de pucinu, căce ea este adevărata și fundată. Ne miramu înse de ace'a, că celi mai multi, din gur'a căror'a se aude tanguirea acést'a, nu voiescu seau nu suntu în stare se veda și se cunosca caus'a adevărata a decadintei acesteia, ce se petrece înaintea ochiloru nostri.

Beletristulu celu mare Fridericu Schlegel a numitu artile cele frumoșe: *fice ale ceriului*. Una profunda filosofia se afla în cuvintele aceste. Objectulu artiloru frumoșe este frumosulu. Ce este înse mai frumosu cá Domnedieu? Elu nu este numai objectulu celu mai frumosu, ci este îns'asi frumșeti'a κατ' ἐξοχήν; ma este asia dîcundu redicatu preste tota frumșeti'a, mai pre susu decâtu însasi frumșeti'a în privinti'a frumșetiei, ὑπερκαλός precum lu numescu Santii Parinti ai bisericeii grecesii. Căndu înse tempulu nostru pre tote terenele tînde a se departá totu mai tare de Domnedieu, de sorgintea, radacin'a, prototipulu și esemplariulu celu infinitu alu frumșetiei, atunci ôre este mirare, că artile frumoșe devinnu totu din ce în ce mai prosaice? Din ceriu și iau artile frumoșe totu de a un'a nutrimentulu. Deca ele parasescu ceriulu și vinu în contactu preá familiaru cu pamentulu, atunci ôre este mirare, că ele și pierdu totu mai multu din puritate, din castitate și din idealulu loru celu adevăratu? că ele în locu de a nobilitá degeneréza în una gadilire frivola a sensualității, precum vedemu că se întempla astâdi mai cu tote, cu pictur'a, music'a, poesi'a și celelalte?

Aci este caus'a decadintei celei atâtu de deplorabile a artiloru frumoșe în tempulu presente. Și deca cineva totuși se mai îndoiesce despre acést'a, atunci nu are decâtu se privésca, cum la tote poporele epocele cele mai însufletite de spiritulu religiunei au fostu epocele de auru ale artiloru frumoșe, cum religiunea au fostu totu de a un'a Cesarele Augustu pentru înflorirea loru. Cu deosebire poporulu spaniolu este unu exemplu stralucitu despre adevărulu acest'a. În tempulu, cându tota vietia publica și privata a Spaniolulu erá patrinsa de sentimentulu religiosu, cându religiunea erá alfa și omega în tote afacerile lui, atunci geniulu spaniolu a produsu pre terenulu frumosulu fructe atâtu de stralucite în cătu este învidiatu de alte popore. Cu deosebire pre terenulu dramaturgiei, care corespunde mai multu caracterulu spaniolu, a produsu natiunea spaniola în tempurile acele una literatura atâtu de vasta și atâtu de classica, cătu în privinti'a acést'a sta susu preste tote celelalte popore europene.

Coron'a tuturoru dramaturgiloru spanioli este Don Pedro Calderon de la Barca. Operele lui dramatice suntu inspirate de susu pana diosu de credinti'a catolica, căce Calderon a știutu totu de a un'a cea, ce alții nu suntu prea aplicati a sci; a știutu, că mai întâiu este creștinu catolicu și numai dupa ace'a poetu, și în tote scrierile sale și a implinitu mai întâiu datornițiile de creștinu catolicu și numai dupa ace'a cele de poetu. Impregiurarea acést'a a datu scrieriloru sale atât'a căldura, vietia și farmecu, cătu încânta chiaru și pre necredintiosi.

Calderon fù nascutu la anulu 1600 in Madridu din una familia inalta si vediuta. Instructiunea o primi mai antâiu dela calugarii Jesuiti, éra dupa ace'a studià la universitatea din Salamanc'a filosofî'a, teologi'a si drepturile. Că june conformu datinei vechie spaniole, că unulu fia-care tineru nobilu se servésca cá soldatu, imbratșià si elu carier'a acést'a pre câtiva ani. Erá numai de 20 de ani, candu si castigà dejá cá poetu unu renume mare, si in scurtu tempu deveni favoritulu primu alu regelui Filipu IV, care si a castigatu lauri asia multi si neperitori pentru incuragiarea si partinirea literaturii spaniole. Ma Filipu alese pre Calderon de dramaturgulu teatrului curtei regale, care apoi prin talentulu si nobilitatea lui redicà in scurtu tempu teatrulu spaniolu la culmea splendorei. Candu in calitatea acést'a. Calderon ajunsè punctulu celu mai supremu alu renumelui, câtu numele lui lu cunosceáu in intréga Spani'a si copilii, atunci admiratu de tota lumea si invidiatu de toti, câti si au incercatu noroculu pre terenulu dramaturgiei, in etate de 50 de ani intrà in statulu preotiescu, caruia i a remasu fidelu servindu lui Domnedieu cu insufletire pana la mortea intemplata la anulu 1681 ser'a in Dominec'a Santeloru Rosalie. Atât'a a fostu dé mare numerulu drameloru scrise de elu, câtu in ser'a Dominecei Rosalieloru din 1681, candu a moritu, pre tote binele teatrali din intréga Spani'a sub aplausulu generalu alu poporului se representáu drame de a lui, asia câtu elu, potemu dice, cà a moritu sub aplausulu natiunei si tierii sale intregi.

Intre dramele lui Calderon cele mai classice suntu asia numitele: *autos sacramentales*. Aceste eráu bucâti teatrale de cuprinsu sacru, cari se representáu mai cu sema cu ocaziunea serbatoriei Santei Eucharistie in Joi'a a dou'a dupa Rosalie, dara si de alta data. Representatiunea nu se intemplá numai in teatre, ci si pre strade, candu apoi publiculu priveá de prin feresti si deprin balcone si tribune construite anume spre ace'a. Genulu acést'a de drame l'a redicatu Calderon pana la celu mai inaltu gradu de desvoltare si perfectiune. Cele mai multe le a compusu in anii mai tardfi ai vietiei sale, candu erá preotu. Candu se apropiáu serbatorile cele mari, atunci tote cetatile regatului lu rogáu, cá se compuna pentru bin'a loru câte una atare drama, si fantasi'a, imaginatiunea si talentulu lui erá atâtu de grandiosu, câtu totu de a un'a erá in stare a le multiumí pre tote si inca asia, câtu poporulu si admirá pre poetulu seu totu din ce in ce mai tare.

Esenti'a genului acestuia de drame sacre cultivate si perfectiunate pana la unu gradu asia de inaltu de catrá Calderon, sta in ace'a, cà elu s'a silitu in ele a supune Santului Sacramentu eucharisticu intrega lumea vietiei reali si a fantasiei, a aduce in legatura cu elu totu ce e in lume mare si micu. Acést'a o potù face Calderonu cu atâtu mai usioru, cà elu a unitu in person'a sa tote calitatile unui geniu artistu, a unui crestinu credintiosu si a unui teologu instruitu din fundamentu. Spre scopulu acést'a a alesu cu deosebire materii din istori'a allegorica a Testamentului vechiu, precum in dram'a numita: „ospetulu

lui Belisariu“, turnulu din Babelu“, „lân'a lui Gedeonu“ si altele. Inse Calderon nu a uitatu nice istori'a nationale a poporului spaniolu, din sinulu caruia a esitu; ma chiaru si legendele critice le a sciutu Calderon nu odata folosi cu multa agerime si desteritate forte bine spre glorificarea misterieloru crestine.

De espunerea dramatica a obiectelor acestor'a atâtu de varii, scie Calderon pretotindene legá espunerea si resolvirea intrebariloru celoru mai profunde din Teologi'a crestina. Tonulu fundamentalu inse in tote este adeverulu celu stralucitu si consolatoriu alu religiunei crestine, adeverulu, cumcá nu este nice unu pecatu si nice un'a crima omenésca asia de mare, câtu iubirea cea eterna alui Domnedieu si reconciliatiunea prin baseric'a Mantuitoriului se nu o pota sterge, si cá prin urmare abuzului omenescu cu libertatea i stá cá unu contraiondu grati'a cea infinita alui Domnedieu. Unu farmecu forte frumosu si romanticu capeta dramele lui prin ace'a, cá lucrurile cele mai abstracte aparu personificate, precumu legea naturei, legea gratiei, libertatea vointiei, diversele patimi, peccatele, poterile sufletului si altele.

Afora de dramele aceste de cuprinsu sacru Calderon a mai compusu si alte drame de cuprinsu profanu destinate numai pentru binele teatrali. In aceste inse inca elementulu religiosu si nationalu spaniolu constitue partea essentiala. Ma si intre aceste din punctu de vedere alu perfectiunei dramatice acele suntu mai frumoase si mai misicatorie pentru omu, in cari elementulu religiosu este precumpanitoriu, precum in dramele: „vieti'a unu visu“, „virgin'a Sanctuariului“ „purgatoriulu Santului Patriciu“. „Sibylla Orientului“, „catenele diavolului“. Dramele aceste cuprindu in sine tote genurile poesiei dramatice, anume genulu tragicu seau tragedi'a, genulu comicu sea comedi'a, tragicomedi'a, melodram'a si asia mai departe. Cu deosebire comediele suntu de unu umoru castu inse ce lega cá cu catene de fieru atentiunea si curiositatea privitoriului. Jalusi'a spaniola, câte una istoria laterale a unoru persone subordonate, ce decurge paralelu cu eruptiunile si luptele cele mai veemente ale patimiloru personelor principalu din drame, precum si folosirea legeri spaniole de onore celei susceptibili preste tota mesur'a in diversele relatiuni si conflicte ale vietiei suntu totu atâte calitati, cari comedieloru lui Calderon i asigura locul primu in acestu genu de literatura. Contemplarea lui cea profunda si descrierea cea farmecatoria a naturei, puritatea lui cea delicata si casta suntu totu atâte calitati eminente, ce si le au doritu insedaru multj poeti. Din caus'a acéts'a dnce Goethe despre elu: „cá intre toti genii elu a fostu acel'a, care a avutu minte mai mare si inima mai nobila“.

Dreptulu civilu austriacu.

(Continuare dein N-rulu 17).

Tractatululu despre dreptulu ereditariu.

Pana acumu atâtu recerintiele interne, câtu si cele esterne a testamentelor se determináu prin dreptulu civilu austriacu; din 1-m'a Julie a a anului 1876 inse recerintiele esterne a testamentelor se determina prin

art. de lege XVI din 1876. După citatul art. de lege recerintiele testamentelor diferu, după cum testamentulu este verbalu seau scrisu, ér' la acestu din urma, după cum s'au scrisu întregu si subscrisu de testatoru, ori nu. De cumva testamentulu s'a scrisu si subscrisu de testatoru, se receru doi martori, dintre cari celu pucinu unulu trebuie se scie cetí si scrie, in tote cele alalte casuri se receru patru martori, dintre cari celu pucinu doi trebuie se scie cetí si scrie, cari voru avé a subscrie numele cu man'a propria, detori fiindu a subscrie si pre martorii, cari nu sciu scrie. Este de insemnatu, cá martorii receruti au se ffe cu totii de-una-data de facia la compunerea testamentului si se fie capabili de a poté comprobá, cá nu s'a comisu vreo insielatiune seau erore in person'a dispunetoriului.

Este momentosu a se scí, cá ore martorii trebuie se cunosca cuprinsulu testamentului, ori nu?

In casulu cându testamentulu este scrisu si subscrisu seau si numai subscrisu de testatoru, martorii nu trebuie se cunosca cuprinsulu testamentului, e de ajunsu déca testatorulu in fienti'a de odata de facia aloru, vá recunosce, cumcá documentulu respectivu, -i contine testamentulu seu; pre acel'a lu-va subscrie inaintea martoriloru, seau încátu ar fi deja subscrisu, vá recunosce cumcá subscrierea de pre testamentu este subscrierea s'a propria; si acést'a apoi martorii voru avé a o constatá insusi pre testamentu; pentru casulu inse, cá testatorulu seau pentrucá nu scie scrie, seau pentrucá este incapace de a scrie, nu-si vá fi scrisu testamentulu cu mân'a propria, martorii trebuie se cunosca cuprinsulu testamentului, si de acea este de lipsa se pricepa si limb'a testatorelui, spre a poté unulu din densii cetí întregu cuprinsulu testamentului si a celoru-alalti martori receruti. Dupace s'a cetitu, testatoarele are se dechiare, cá documentulu cetitu este ultim'a s'a dispusetiune, — unulu din martori apoi vá subscrie numele testatorului, fiindu a se provedé de testatoru acést'a subscriere cu semnulu mânei (cruce) si cumcá s'au observatu tote aceste formalitati, martorii au se constate insusi pre testamentu. Afara de recerintiele enumerate mai suntu si alte recerintie esentiali si adeca: datarea testamentului, vá se díca se fie espusu loculu, unde, anulu, lun'a si diu'a, cându s'a facutu testamentulu, si încátu acel'a ar' constá dein mai multe filere, acelea trebuie se fie cusute si ambele capete a aciei (jinoru) trebuie se fie provediute cu sigilulu testatorelui si celu pucinu a unui martoru.

Nu potu figurá cá martori testamentali personele lipsite de usulu ratiunei, cari n'au trecutu de 18 ani, orbii, surdii si mutii precum si personele, cari pentru juramentu falsu seau pentru vre-o crima de materialu au fostu condamnate.

Pana aici ne-amu ocupatu mai multu cu recerintiele testamentelor private scrise; fiinducá inse art. de lege XVI din 1876, concede a se face testamentate private si verbali, deci este de lipsa, cá se cunoscemu si recerintiele acestor'a. In privint'a acést'a legea prescrie, cá testatoarele se-si faca dechiariatiunea in modu precisu inaintea aloru patru martori, cari pricepu limb'a testatorelui si se se dechiare inaintea densiloru, cumcá acea este ultim'a s'a vointia. Unu astfelu de testamentu inse are numai natura provisoria, adeca are valóre numai trei luni dela facerea densului, si numai in acelu casu póte se aiba valóre definitiva, déca testatoarele ar' fi muritu in intervalulu celoru trei luni, seau déca eredele ar' dovedí, cá după espirarea celoru trei luni dela facerea testamentului verbalu si pana in momentulu mortei testatorelui, acést'a a fostu in unu stadiu de necapacitate de a face altu testamentu.

Pentru casulu, cá o dispusetiune ultima scripturistica nu are tote formalitatile recerute, acea se pote considerá de verbala, încátu vá avé recerintiele

unei dispușetii verbale, dar' numai in casulu d'ca testatorele v' dechiar' espresu, c' dechiaratiunea sa o considera de testamentu verbalu.

Afora de testamentele private enumerate mai potu se f'ie si testamente publice, precumu si asia numitele testamente favorisate.

Testamente publice suntu acelea, cari in intielesulu art. de lege XXXV din 1884 se facu ori la notarii publici, ori la judecatoriele cercuali regesci.

Dar' chiar' si testamentele private se potu preface in publice, d'ca acelea de c'tra testatore se voru depune spre pastrare la unu notariu publicu, inaintea carui'a testatorele are se dechiar' espresu, c' documentulu acela 'este ultim'a s'a dispușitiune. Unu atare testamentu inse trebue se fia scrisu si subscrisu de testatore, seau inc'atu ar' f' scrisu de mana straina se fia pro-vediuu cu subscrierea aloru doi martori, cari dupa regulele de mai susu au se justifice, c' acel'a este testamentulu testatorelui. Este de observatu, c' unu atare testamentu depusu la unu notariu publicu -si conserva poterea de testamentu publicu numai pre tempulu, pre c'atu este depusu, — decumva testatorele si-ar' scote testamentulu dela notariulu publicu, acel'a apoi -si pierde poterea de documentu publicu.

(Va urmá).

Blasiu, in 18 Septembre 1884.

Ludovicu Csato.

Din Homiletic'a sacra.

(de *Vasilii Budescu*, preotu greco-catolicu).

(Continuare din Nr. 14).

BCU C Despre stilulu propunerii. library Cluj

Stilulu debue se fia popularu dar' plinu de demnitate. Cu privire la cuvintele, cari poporulu nu le intielege cu termini literari, este consultu c' preotulu se pronuncie acelu cuventu mai ant'au in limb'a vulgara s' dupa-ace'a de locu in cea literaria, prin ce poporulu din ce in ce s'ar' dedá a-si vorbi mai curatu limb'a. Asemenea modalitate ar' folosí multu mai virtosu in unele p'arti ale diecesei oradane, unde in specialu pre asia numit'a „*Lunca*“ poporulu nostru e inficiatu de calvinismulu magiaru, si e aproape a-si pierde at'atu caracterulu religiosu c'atu si natiunalu. Nu am esperiatu unu dialectu mai coruptu dec'atu in protopopiatulu de „*Barc'au*“, unde mai multu dec'atu o tertialitate a limbei e curatu magiara. Preotulu fora violarea detorintiei sale pote si trebue se fia lumin'a poporulu si in privinti'a destept'arei culturali si natiionali a acestuia. Oratoriulu se fia inse cautu, c' nu cumva voindu se fia popularu se devina trivialu, adeca prea vulgaru. Figurele se nu fia intaritate. De tropi numai atunci se ne folosimu, candu fora tropi obiectulu nu s'ar' poté esprimá asia precumu ar' possí scopulu conciei. Demnitatea stilului se violéza prin negliger'ea preparatiunei recerute, asemene si prin largimea s' infrumsetiarea ne-trebuintiosa a stilului, precumu facu unii oratori profani. Aci mai insemnámu urmatoriele: a) candu ascultatorii suntu de a se convinge despre adeveru, atunci avemu de a ne folosí de unu stilu mai incalditu s' in c'atu-va mai infrumsetiatu, b) la escitarea atentiunei se se folosescu unu stilu placutu, ponderosu si atragatoriu c) la escitarea semtieminteloru si misicarea vointiei e de a se folosí unu stilu plinu de vigore, care se strabata la inima.

Declamatiunea homilieloru.

Pronunciarea cuvinteloru trebue se fia curata destinsa s' placuta. Cuventulu in carele jace intielesulu principalu alu asertiunei se se pronuncia

mai cu energia. Vocea institutiunii are se fia naturala. Cá declamatiunea se corespunda formelor logice si estetice, vocea trebuie se fia acumu mai inaltata, acumu mai midilicia, acumu mai delasata. Éra cu privire la modulatiunea acesteia, la inceputulu conciuinei e de a se folosí o voce mai lina, la propunerea temeí sí la impartire vocea e de a fi éراسi lina sí cumu s'ar díce mai isotona, la ilustrarea obiectului moderata, la demustratiune firma, la escitarea sentiemiinteloru mai incaldita éra in epilogu mai cursiva si mai inaltata.

Despre gesticulatiune.

De sine se intielege, cá unde nu este amvonu in baserica, conciuinea e de a se tiené deintre usiele imperatesci. Preotulu trebuie se se infaciosieze pre amvonu cu tota demnitatea si seriositatea, avendu de a evitá totu ace'a, prin ce conciuinea inca inainte de incepere si-ar perde totu rezultatulu venitoriu. Unu preotu ore-carele voindu se teroriseze pre credintiosii sei prin representarea infricosiatei judecati din urma, sub recitarea simbolului credintiei nevediatu de cineva s'a furisiatu in amvonu, ajungundu acolo se tupill, cá se nu fia observatu, de o data inse aparendu la vedere cá esttu din pamentu, poporulu in locu de a dovedí semnele atentiunei se dede la unu hohotu generalu.

Situatiunea corpului se fia totu de a un'a dreapta, nefiindu iertatu a se improptí pre cote, seau a circula prin catedra, unde ace'a ar fi mai mare. Asemene nu e concesu a bate in palme seau a trasní cu pumnulu pre parapetulu amvonului. Corpulu se nu ste aplecatu, neci inaltiatu cu inganfare preste cerbice, dar nice demisu miserabilu la o lature. Faci'a se nu fia inspaimentatoria, asemene nice continuu suridietoria. Ochii se nu fia tientiti la unu locu seau altulu. Faci'a si ochii au o rola speciala in gesticulatiune, cá-ci acestea esprima sentirea, de carea e petrunsu oratoriulu. Gesticulatiunea principala consista din misicarea maneloru, mai vertosu a dreptei, de singura mân'a stinga numai arare-ori e de a ne folosí, ér' de ambele ne folosimu candu esprimamu ceva totalitate seau in genere, seau vre unu afectu mai mare. Mânele numai atunci se radica in susu, asemenea cu capulu, candu voimu a esprima maiestatea divina, dorulu celu mai ferbinte dupa fericirea eterna, seau altu ceva asemene afectu mai sublimu. Bucuri'a se manifestéza prin mânele estinse in ambe partile, intristarea adunca prin mânele indreptate in diosu seau mai bine asiediarea acelor'a in situatiunea contraria. In fine gesticulatiunea se fia santa, evitandu-se tota curtesia profana, cu unu cuventu: se nu fia dramatica seau teatrala.

(Va urmá).

Stipendiele archidiecesane pentru ajutorarea tinerimei studiose.

Cu diverse ocațiuni amu sbiciuitu mai multe parti si idei rele, ce se afla in vietia noastra; o amu facutu acest'a cá publicisti cu cugetu curatu, pentrucá am doritu si dorimu din inima emendarea reului. Unulu dintre defectele aceste este si pessimismulu, ce-lu afla omulu mai prin tote clasele, de câte-ori este vorb'a de progresulu nostru culturalu. Sub pessimismulu acest'a inse nu intielegemu judecat'a ace'a rece si matura, care observeza reulu de care suferimu, si cêrca midiloece in contr'a lui. Nu! pentrucá asia ceva este nunumai de lipsa ci si tare folositoriu in tendintiele unui poporu spre civilisatiune. Ci sub pessimismulu acest'a intielegemu mani'a ace'a pe-

riculoasă de a nu vedea în tota vieții noastre nemicu altu ceva decatu rana și reu de susu până diosu; mâni'a ace'a de a despera totalu cu privire la venitoriu, că și cum noi nu amu fi capaci de nemicu, și că și cum destinulu nostru ar' fi perirea.

Pessimismulu acest'a se bazează pe una logică câtu se pote mai falsă. Elu porcede din asemenarea stărei noastre cu a altoru popore, ce au avutu unu trecutulu departe de alu nostru că ceriulu de pământu. Se întielege de sine, că făcundu una atare asemenare, noi remanemu totu de a un'a îndaraptu. Impregiurarea acest'a înse numai atunci ar' trebui se produca în noi cugete pessimistice, candu trecutulu nostru ar' fi egal cu alu poporeloru, cu cari ne asemenanu, și candu pre langa tote aceste, noi totuși nu amu fi în stare se aretamu ace'a ce areta alte popore. Cându înse trecutulu este atâtu de diversu, atunci deca voimu se fimu justi, trebuie altmîntrule se cumpanimu lucrulu. Atunci trebuie se punemu în una cumpana trecutulu și impregiurarile noastre, era în alt'a ce'a ce amu potutu produce între atari impregiurări în unu atare trecutulu. Atunci numai decatu vomu vedea, că nemicu e mai puțin justificatu că pessimismulu. Atunci vomu vedea, că în unele casuri ne pretiuimu forte puțin și prin urmare forte nedreptu.

În anul trecutulu amu fostu aretatu acest'a cu fondurile diecesane destulu de considerabile după unu trecutulu așa de scurtu și în impregiurări atâtu de nefavorabili. Acum voimu a areta totu ace'asi cu stipendiile archidiecesane pentru ajutorarea tinerimei studioase academice și gimnasiale.

Prin Ordinariatulu din Blăși se administră și conferescu de presente 72 de stipendii făcute de diversi fundatori zelosi de înaintarea culturii în poporul nostru. Aceste suntu următoriele:

1. Siese stipendii de câte 315 fl. v. a. pentru tinerimea academică dela universități afara de Ardealu fondate de fericitul Doctoru în medicina Simeonu Ramontianu.

2. Siese stipendii de câte 84 fl. pentru tinerimea academică dela universități seau academii din Ardealu fondate totu de același.

3. Douespredece stipendii de câte 63 fl. v. a. pentru studenți dela scolele medii gimnasiale seau reale fondate totu de Ramontianu.

4. Unu stipendiu de 60 fl. pentru studenți dela scolele medii fundatu asemene de Ramontianu.

5. Cinci stipendii de câte 52 fl. 50 cr. pentru studenți dela scolele medii fundate de fericitul episcopu Bobu.

6. Doue stipendii de câte 120 fl. pentru studenți gimnasiale fundate de fericitul ieromonacu Samuil Clain.

7. Unu stipendiu de 60 fl. pentru studenți gimnasiale fundatu de fericitul Protopopu Petru Maioru dela Reghinu.

8. Trei stipendii de câte 60 fl. fundate de fericitul consilieriu Vajda de Sósmező pentru tinerimea din scolele medii.

9. Unu stipendiu de 50 fl. totu de același pentru tinerimea gimnasială.

10. Trei stipendii de câte 400 fl. v. a. pentru tinerimea academică la universități afara din patria fundate de fericitul Metropolitu Alesandru Sterc'a Siulutiu.

11. Doue stipendii de câte 300 fl. v. a. pentru aceasi tinerime de același Metropolitu.

12. Siese stipendii de câte 200 fl. pentru tinerimea academică dela universități seau academii din patria, fundate totu de Metropolitulu Siulutiu.

13. Siese stipendii de câte 100 fl. v. a. pentru tinerimea dela scolele medii fondate asemenea de Metropolitulu Siulutiu.

14. Siete stipendii de câte 60 fl. totu de acelasi si totu pentru tinerimea dela scolele medii.

15. Patru stipendii de câte 60 fl. fondate de fericitul Canonicu Constantinu Alutanu pentru tinerimea dela scolele medii.

16. Cinci stipendii de câte 40 fl. fondate totu de acelasi pentru tinerimea dela scolele medii.

17. Unu stipendiu de 100 fl. de fericitul Tordai din Aradu, fostu oficialu la transportulu sarei, pentru tinerimea academica.

18. Unu stipendiu de 200 fl. fundatu de fericitul Canonicu Joanu Chirila pentru tinerimea gimnasiale seau academica.

Va se dica pre anu se dau tinerimei stipendii din Blasiu aprobe la diece mii floreni, cari cu cinci procente representa unu capitalu de doue sute de mii floreni valut'a austriaca. Aci nu am computatu inse si beneficiulu de pane, ce se da studentiloru din Blasiu si alte mai multe ajutorie, ce se impartu din candu in candu pre la studentii miseri.

De unde avemu noi inse ajutoriele aceste? Dora din donatiuni vechi ab immemorabili, cum le au tote celelalte confesiuni din patri'a nostra afora de cea gr.-orientala? Nice de cum! Ci din crutiari de multe ori estreme, asia câtu potemu provocá pre ori si care alta confesiune din patria, se ni arete in proportiune baremu diumetate atât'a suma crutiata de individi singuratici pentru instructiunea tinerimei, cum este la noi.

Astufeliu standu lucrulu óre este fundatu pessimismulu, de care suferu nu pucini printre noi?

Despre cuventarile funébrali din punctu de vedere istoricu si criticu.

(dupa M. Villemain).

(Continuare din Nr. 13).

Cá unu alesu de Domnedien a fostu Santulu Gregoriu Nazianzenulu; alesu in intieptiuneai cea nemarginita, cá cuventarile funebrali crestine se le redice pana la celu mai inaltu gradu de perfectiune, pana la celu mai inaltu gradu alu frumosulu in tristetia. Talentu grandiosu, imaginatiune stralucita, manuarea limbei cu puterea si cu desteritatea unui artistu perfectu, putere rapitoria de cuventu, elocintia farmecatoria, voce simpatica angerésca si totu ce completeza si rotundiesce perfectiunea unui oratoriu, totu a fostu concentratu in barbatulu acest'a mare alu basericeii, in fiulu acest'a iubitulu alu providintiei domnediesci. Si in urma — ce'a ce lipsesce la celi mai multi — ocaziunile cele mai acomodate de a desfasiurá darurile aceste estraordinari in tota marimea, frumseti'a, puterea si majestatea loru. Elu a vorbitu la mormentulu frateseu, tataseu si maicas'a, cându semtirile cele multe de dorere, de cari este plinu pieptulu omenescu, scotu apa din pietra, facu elocentu si pre celu neelocentu si nábusindu cu putere afora din inima punu limb'a omenesca in misicare, chiaru si pre cea ce in tacere si afa linistea si repausulu, căce nemic'a nu face elocentu cá dorerea. Cá unu favoritu alu geniulu inse

Santulu Gregoriu Nazianzenulu a fostu alesu se vorbésca si la mormentulu unui amicu alu seu, ce in vietia si dupa morte a statu susu preste toti panegiristii sei, la mormentulu unui amicu alu seu, a carui virtuti au fostu multu mai stralucite, decâtu tote elogele oratoriloru, ce s'au incercatu a le descrie; la mormentulu amicului seu din tineretie, la mormentulu Santului Basiliu Marele. Cui nu i este cunoscuta amicitia a acestoru doi barbati mari si Parinti ai bisericeii? Amendoii crestini din nascere; amendoii intariti in credintia in midiloculu scoleloru pagane; amendoii lumini si radimi ai bisericeii; amendoii in aceasi demnitate sacerdotala; amendoii uniti prin acelesi opiniuni, acelesi interese, acelesi pericole, acelesi talente si acelasi renume; totu atâte lagaturi, ce amicitia o facu sincera si suvenirulu dulce.

Precându Santulu Gregoriu intreprinse elogiulu amicului seu, pre atunci mai multi oratori a fostu plansu déjà pierderea lui in cuvinte sublime, numai Santulu Gregoriu tacuse spre uimirea multor'a, carora tacerea acést'a li erá neexplicabila. Din caus'a acést'a, cându Santulu Gregoriu se decise mai pre urma si elu a plange pierderea amicului seu celui scumpu in unu elogiu funebralu, atunci grigea lui cea de antâiu a fostu, se se escuse pentru-cá a intardiatu asia tare a aduce si elu tributulu cuvenitu remasitiatoru pamentesci ale amicului seu, cu care a petrecutu atâte ore placute in vietia cea scurta pamentésca. „Cuprinsu de frica“, díce elu in esordiulu elogiului acestuia, „cuprinsu de frica, cá credintiosii, cându se apropia de misteriele cele sante, „eu m'am temutu a incepe elogiulu acest'a, in ainte de ce mi asi fi curatitu „vocea si inim'a“. Cánta lauda pentru Santulu Basiliu se cuprinde in cuvintele aceste! Unu Santulu Gregoriu Naziansenulu, unu Santu Parinte clasicu in eruditiune si sanctitate are lipsa se-si purifice vocea si inim'a inainte de ce ar' incepe laudele Santului Basiliu! Éta una trasura geniale in art'a oratoriei! Éta splendorea geniului la inceputulu vorbirei! Prin cuvinte atátu de elocente incepe S. Gregoriu cu ajutoriulu lui Domnedieu laudele amicului seu, desi precum díce elu „laudele lui voru remané departe de Santulu Basiliu, cá de sore, celi ce se incaldiescu la radiiele lui“.

Chiaru la inceputulu laudelor oratoriulu revoca in memori'a ascultatoriloru sei nobilitatea universalá a parintiloru Santului Basiliu. Partea acést'a a vorbirei este plina de focu si de elocintia.

„Erá pre atunci“ díce Santulu Gregoriu „persecutiunea cea mai infioratoria, „persecutiunea lui Maccsiminu, care radicanduse preste toti celilalti tirani, i au „facutu pre acestia prin crudimea sa se apara cá totu atátia amici ai umanitati. Unu monstru beatu de cutezare, impatienu de a si incungiuirá „capulu seu cu çoron'a impietatei. Multi dintre altetii nostri l'au invinsu „luptanduse unii pana la morte, altii pana la minutulu, ce premerge mortei. In „numerulu crestiniloru, cari dupa-ce au percursu intréga calea pietatei, au „primitu si coron'a gloriei si a triumfului, in primulu locu trebue se asiediamu „pre parintii Santului Basiliu, pentru-cá eli eráu gata, preparati si resoluti a

„suportá cu placere tóte relele, pentru cari Isusu Christosu încoronéza pre „imitatorii suferintieloru sale. Inse spre acést'a eli aveáu lipsa de una „ocasiune legitima. Acést'a este legea martiriului, de a nu-lu cautá din „crutiare catra celi debili, si din pietate catra persecutori, inse a-lu primí, „deca se oferesce. La din contra cea de antâiu este temeritate, cea de a „dou'a lasitate. Respectandu legea acést'a domnedieesca, ce facu eli, seau „mai bine ce cugete li inspira providinti'a domnedieesca? Ea i conduce in „unulu din codrii Pontului. Singureitatea acést'a, departarea acést'a de ori „ce comerciul cu lumea, parasirea acést'a a tuturoru, câtu de cruda nu a „trebuitu ea se fia pentru omeni dedati a se vedé onorati de toti si incun- „giurati de servitori si de paza“. Ce trasura frumoasa oratorica! Santulu Gregoriu dupa principiile eticei martiriului escusa fug'a parintiloru Santului Basiliu de fric'a persecutoriului Maximinu; si totusi areta, cà insasi fug'a acést'a a fostu unu martiriu, deorace Romanulu celu nobilu dedatu la viet'i'a cea comoda fuge si petrece in unu munte selbaticu din iubire catra Christosu.

Doue lucruri mai cu sema s'ar' poté imputá cá defecte in panegirulu acest'a frumosu. Antaiu, Santulu Gregoriu face prea multe alusiuni mitologice, si a dou'a, cà detaiurile vorbirei le a lungitu prea tare. Inse nu trebue se uitamu, cà Santulu Gregoriu si a castigatu cultur'a in scole pagane, si cá atare alusiunile mitologice pentru elu nu eráu decâtu nesce suveniruri placute de ale copilariei; éra lungimea detaiurilor este esplicabila in unu betranu, pre care lu dore asia tare pierderea amicului tineretieloru, ma a amicului vietiei sale intregi. Altumintrule detaiurile aceste suntu in decursulu vorbirei nu odata de una frumsetia rara. Astufeliu, cá se tacemu de altele, amintimu numai descrierea cea poetica a petrecerei Santului Gregoriu cu Santulu Basiliu laolalta in Aten'a. „Pre Basiliu“, dîce elu, „l'a dusu la Aten'a dorulu scientiei; „la Aten'a, cetatea cea atâtu de scumpa suveniruriloru miele, binefacutoria „pentru tota lumea, si mai multu pentru mine; pentru-cà ea m'a facutu se „cunoscú in adeveru pre omulu acest'a (pre S. Basiliu), desi nu-mi erá cu „totulu necunoscutu. Eu am cautatu in Aten'a scienti'a, si ea mi a donatu „fericirea“. Ce elogiul mai stralucitu poteá S. Gregoriu se produca spre a laudá pre amiculul seu Basiliu, decâtu cuvintele aceste!

Dupa aceste Santulu Gregoriu descrie forte frumosu comuniunea studiiloru sale cu S. Basiliu in Aten'a. „Noi urmarieámu cu ardore egala“ dîce S. Gregoriu, „unu obiectu mare alu jalusiei omenesci, scienti'a; inse invidi'a ni „erá necunoscuta. Se pareá, cà noi ambii nu aveamu decâtu unu sufletu, „care dá viet'i'a la doue corpuri. Ocupatiunea nostra comuna erá virtutea si „grigea de a traí pentru sperantiele eterne, separandune de lumea acést'a, „in ainte de ce o amu parasí“.

Prin cuvintele aceste Santulu Gregoriu ajunsu la unu scopulu, de care se lovescu celi mai multi oratori; la scopululu de a vorbí si de a se laudá pre

sine insusi, cându celebrá pre amiculu seu. Scopululu acest'a inse S. Gregoriu lu incungiura escusanduse cu una finetia tare ingeniosa si plina de gratia. „Fora de a observá“, dŕce elu „eu me ocupu cu laudele miele proprii, pre „cari nu am voitu ale audŕ nice odata din gur'a altuia. Inse cine se va mirá, „cà eu mai afiu si astàdi bucuria in una amicitia atátu de pretiosa, si cà „acel'a, care trairdu a fostu virtutea mea, se servésca dupa morte gloriei „miele“. Tote laudele sale proprii cuprinse in cuvintele de mai susu le dechiara S. Gregoriu prin cuvintele din urma de unu reflexu alu virtutiloru Santului Basiliu.

Catra capetu se redica elocinti'a Santului Gregoriu pana la sublimu. Talentele, luptele cele pline de curagiu, carier'a episcopala a Santului Basiliu le descrie santulu oratoriu in unu modu rapitoriu pentru ascultatori. Cu deosebire doue lucruri din cele mai placute ale vietiei le descrie S. Gregoriu in cuvinte pucine in adeveru, inse forte frumoase si de unu sensu profundu. Si aceste doue sunt: amicitia si scientiele.

„Or'a despartŕei se apropia“, dŕce elu, „momentulu, cându amicii si vorbescu „pentru ultim'a ora, cându se imbratisieza, lacrimieza si plangu; pentru-cà „nemicu nu e mai crudelu si mai durerosu pentru doi amici crescuti in Aten'a, „decátu a se despartŕ de olalta si a se despartŕ de Aten'a“.

In urma Santulu oratoriu si inchiaia vorbirea invocandu lumea intréga, cá se depuna coron'a virtutiloru pre mormentulu barbatului acestuia mare.

„Veniti cu totii“ dŕce elu „voi toti consocii Santului Basiliu, ministrii „altariului, servitorii basericiloru, cetatiani si strainii; ajutatimi voi toti, cá „se mi finescu elogiulu, enarandu unulu fia-care din voi câte una virtute. „Plangeti cu totii! celi mari pre unu legislatoru, poporulu pre unu povatuitoriu, „invetiatii pre unu magistru, celi simpli pre unu conducutoriu, nefericitii pre „unu consolatoriu, betranii pre unu radimu, tinerii pre unu parinte, seracii „pre unu binefacutoriu, veduvele pre unu protectoru, si toti pre acel'a, care „s'a facutu toturoru tote, cá pre toti se-i dobandésca. Éra tu amiculu mieu, „primesce omagiulu acest'a dela vocea ace'a, ce ti-a fostu tia scumpa si iubita. „Éra déca cuvintele miele au dŕsu totu ace'a, ce ti-au fostu datorie, atunci „ace'a numai tŕe ti-o multiimescu, cãce numai incrediendume in ajutoriulu „teu am intreprinsu elogiulu acest'a. Deca inse cuvintele miele ti au remasu „cu ceva datorie, atunci nu te mirá, cãce acést'a a trebuitu se mi se intemple „in midŕloculu confusiunei, in care m'a pusu betraneti'a mea, bol'a mea si „dorerea cea mare a inimei miele pentru pierderea ta. Domnedieu inse se „se indure a primŕ ce'a ce am facutu dupa poterile miele. Éra tu uitate „spre noi din inaltŕimea-cerifulu, sufletu santu si fericitu“.

Este cu totulu superfluu a mai comentá cuvintele aceste. (Va urmá).

Una trasura din cultur'a nostra sociala.

Mai multi Domni ne au intrebatu, deca este dreptu seau nu, ce au cetitu in una foia, cã intertentiunea tinerimei Seminariului celui nou din Blasiu s'ar' fi datu in arenda unui Jidovu. La domnii acestia li respundemu cu tota francheti'a, cumcã nu este dreptu si este numai una scornitura maltiosa si tendentiosa. Ne totu plangemu, cã strainii ne persecuta si ne discrediteza. Mai tare ne persecutamu inse si ne discreditamu noi pre noi insine. Tota lumea s'a bucuratu de infientiarea seminariului acestuia pentru crescerea tinerimei nostre, si care pana acum este singuru in Ardealu. Si de abié s'a deschisu, si noi incepemu a divulgã, cã este datu in arenda unui jidovu, cã iute se-lu discreditamu in aintea lumii, pana candu tinerimea inca nu s'a asediatu bine in elu. Se nu ne plangemu atãta in contr'a strainiloru, ci se ne nobilitamu si crescemu noi pre noi insine, cã Domne multa lipsa avemu, precumu ni areta si casulu acest'a, care nu credemu se se mai pota intemplã la una alta natiune.

Amu cercatu multu, cã in ce foia a potutu esi una scornitura atãtu de maltiosa. In urma amu affatu, cumcã a esitu in una foia, ce voiesce se fia umoristica fora inse de a cunosce nice rudimentele esteticej umorului; ma in una foia, ce nice nu merita numele de foia, ci de pasquilu din cele mai obscene, cãce tonulu ce l'amu vediotu acoló, amu fostu indatinati a-lu vedé si audi numai pre la capetele sateloru, prin asia numit'a ciganime. Unu semnu tare reu pentru noi, cãndu si una atare literatura pote se aiba trecere, care la alte popore si in asia numit'a *chronique scandaleuse* menita pentru pleveaj cea mai infima dela cetati inca nu ar' avé trecere. Si, la noi inca are trecere sub masc'a de umoru! Ore se stee in adeveru umorulu Romanului in a vorbî in tonulu vizitiiloru si alu ciganiloru de prin terguri? Atunci se nu ne mai miramu, cã strainii ce ambla printre noi, cãte odata nu capeta idea prea magnitoria despre cultur'a nostra.

Ne amu miratu, candu amu auditu, cã si unû dintre Domnii preoti aru tiené atari foi. Bine, pre acestia i intrebanu, cã ore deca paditoriulu viteloru seau alu rimatoriloru sei ar' vorbî in tonulu foiloru acestor'a in cas'a sa in present'a pranciloru sei de ambe secsele, ore l'ar' mai suferi in casa?

La nice unu genu de literatura nu se poftesce atãt'a spiritiu si genialitate, cã la umorulu adeveratu. Popore cu literatura grandiosa suntu misere in literatur'a umoristica. Si la noi persone obscure fora leacu de cultura estetica seau morala si lipsite de spiritiu voiescu se ne faca vedi Domne literatura umoristica. Se intielege de sine, cã de asia ceva nefiendu capaci, alérge la trivialitati si obscenitati, cã si cum noi inca n'amu fi esitu din certuri. Si noi inca se ni damu banii nostrii pre astu-feliu si bunavointi'a nu s'a potutu dá la Romanu in arenda, cãce si unu Romanu numai caeteris paribus pote se fia preferitu facia cu altii. Deca Romanii nostri stáu cu manile in sinu, si se uita cum castiga altii, atunci cine e de vina? Cã elu se capete arend'a mai lesne numai pentru cã e Romanu, ace'a nu pote pretinde. Faca si Romanulu cã si altii, sillescasc si elu, nu-i fia rusine, si nu alba pretensiuni esagerate, seau pre scurtu fia egalu cu strainiui, si atunci va fi preferitu. Domni'a inse nu i o va dá nimenea pre nemica numai pentru cã e Romanu.

Dar' se trecemu preste acés'a. Arendatoriulu Seminariului Jidovu nu este, inse nu este nice Romanu. Pentru ce? Pentru-cã Romanii nostrii parte au pretiansu unu pretiu prea mare, cã dintr'un'a se se faca gasde mari, parte au tienutu lueru prea de diosu, cã se intreprinda asia ceva, cãce vedi Domne, noi toti voimu se fimu Domni si deca pung'a nu ne ajuta. Astu-feliu s'a intemplatu de pre langa tota dorint'a si bunavointi'a nu s'a potutu dá la Romanu in arenda, cãce si unu Romanu numai caeteris paribus pote se fia preferitu facia cu altii. Deca Romanii nostri stáu cu manile in sinu, si se uita cum castiga altii, atunci cine e de vina? Cã elu se capete arend'a mai lesne numai pentru cã e Romanu, ace'a nu pote pretinde. Faca si Romanulu cã si altii, sillescasc si elu, nu-i fia rusine, si nu alba pretensiuni esagerate, seau pre scurtu fia egalu cu strainiui, si atunci va fi preferitu. Domni'a inse nu i o va dá nimenea pre nemica numai pentru cã e Romanu.